

Rajallinen luonto ja rajaton ihminen

Kuolema elämän viisautena?

Kuoleman tanssi- danse makaber

Nigulisten kirkko, Tallinna

Kuolema kutsuun viimeiseen valssiin – Predigtkirche, Basel

Minä kuolen! Taiteilija ja hänen perheensä

Kuka kuolee ja miksi?

- ”Tilanne on kriittinen. Maapallon luonnon monimuotoisuus köyhtyy hälyttävällä vauhdilla. Hallitustenvälisen luontopaneeli IBPESin mukaan sukupuutto uhkaa jopa miljoonaa eläin- ja kasvilajia. Käynnissä on ennennäkemätön ihmisen aiheuttama sukupuuttoaalto, joka uhkaa myös taloutta, ruoantuotantoa ja ihmisten terveyttä.”
(WWF)
- Mitä ilmastonmuutos konkreettisesti tarkoittaa?
- Yhä uusien lajien yhä nopeampi kuolema
- Uudet kansainvaellukset – kestääkö ihmisyytemme?

Ihminen elämän ja kuoleman herrana

Foto: Paul Nicklen

Evoluution tulos - ristiriitainen ihminen

- Evoluutio saavuttaa ihmisessä tietoisuuden, myös tietoisuuden itsestään
- ”Ihminen on synteesi äärettömyydestä ja äärellisestä, ajallisesta ja ikuisesta, vapaudesta ja välttämättömyydestä (pakosta)” ja tällaisena ”olemassaolo paradoksissa” Sören Kierkegaard
- ”Kahden maailman kansalainen” Immanuel Kant
- ”ei osa tätä maailmaa” Ludwig Wittgenstein
- maan tomuna, savena, kuolevana, katoavana - Jumalan kuva (heprealainen Raamattu, VT.), savena, portaittain eteenpäin kulkeva (Suura 23, jakeet 12-13), ihminen osallinen jumalallisista ominaisuuksista (Islam)

Ihminen kuoleman, ajan ja iankaikkisuuden jännitteessä

- Ihminen tietää kuolevansa – tietää, mutta ei tahdo tietää
- Ihminen on rajallinen, määrällisesti eli ajallisesti ja laadullisesti., moraalisesti
- Määrällinen rajallisuus ja tietoisuus siitä: ”Seitsemänkymmentä on vuosiemme määrä tai kahdeksankymmentä, jos voimamme kestää... Ps 90, 10
- Laadullinen rajallisuus: Ihmisen kaiken toiminnan pysyvä ambivalenssi ja ristiriitaisuus, ihmisen kamppailu hyvän ja pahan välissä
- Vaikka tahdomme/tarkoittaisimme hyvää, seuraus voi olla paha

Kuolema - viisauden lähde eri uskonnoissa?

”Me katoamme kuin uni aamun tullen, kuin ruoho, joka hetken kukoistaa, joka vielä aamulla viheriöi, mutta illaksi kuivuu ja kuihtuu pois. Opetä meille, miten lyhyt aikamme on, että saisimme viisaan sydämen.” Psalmi 90: 5;12

”Totisesti Jumalan luota tulemme ja totisesti hänen luokseen palaamme” – oman kuolevaisuuden päivittäinen ajattelu keskeinen osa islamilaista mystiikkaa

Filosofin kuolema

- ”Elämään pitää oppia koko elämän ajan ja koko elämän ajan pitää oppia kuolemaan.” (Seneca)
- ”Filosofointi merkitsee kuolemaan oppimista” (Michel de Montaigne, jo Sokrates Platonin mukaan lähes samoin)
- Oleminen, olemassa olo kuolemaan – Sein zum Tode (Heidegger), ihmisen varsinainen oleminen avautuu ajallisuuden rajallisuudessa
- Ihminen tietää aina oman elämänsä rajallisuuden elämän ja kuoleman välissä – väistää, pakenee tai tiedostaa ja hyväksyy

Kuoleman pelko, ihmisen pelko

- ”Oletko ymmärtänyt tarkasti, että lähtökohta ihmisen kaikelle pahuudelle, hänen alhaisuudelleen ja heikkoudellen on kuoleman pelko? Harjoita itseäsi sitä vastaan; kaikki sanasi, koko opiskelusi, kaikki lukemasi on suunnattava sitä kohti, näin tulet näkemään, että se on ihmisen ainoa keino olla vapaa.” Epiktetos
- Heideggerille kuoleman rajallisuuden hyväksyminen omakohtaisena on ainoa tie elämän keskinkertaisuudesta varsinaiseen, omaan ja autenttiseen elämään
- Das Man sanoo täällä kuollaan, mutta ei koskaan: minä kuolen

Pakeneva ihminen – kaikki tai ei mitään!

- Rajallisuuden ja kuoleman kieltäminen, pelko ja pako
- Seuraukset:
 - 1) kaikki irti elämästä – ”elä täyttä elämää”, ”löydä elämä”-elämys, kokemus, kulutus, tavara, sammumaton elämän nälkä ja jano
 - 2) Ihmisen rationaalisuuden ja osaamisen absolutisointi - kaikki ihmisen hallinnassa, vallassa – ”rajaton ihminen”
- Ekologisen kriisin taustasy?

Kuoleman pelko ja kuoleman pakeneminen

- Kaikkea enemmän - kokemuksia, tavaraa, matkoja, nautintoja, taloudellista kasvua kasvun päälle - pako oman minän ja maailman rajallisuuden kohtaamisesta?
- Konsumismi ja seksismi – ihminen kulutuksen ja markkinoiden kiltti ja sokea palvelija ja orja, joka ei itse edes havaitse kuinka häntä vedätetään
- Ikuinen nuoruus, ikuinen kauneus, ikuinen terveys – itsensä ikuistaminen ja julkistaminen keinolla millä tahansa – oman arvotyhjiön ja sisäisen tyhjyyden täyttämistä?
- Minä tuotteena – miten myyn itseni? – Peiliminä ja peliminä, omien silmiensä syvin ilo – itseensä käpertyminen
- Omnipotentti ihmisen oman itsensä, tietonsa, valtansa, asemansa absolutisointi, tieteen ja tekniikan rajaton voittokulku. Tieteellis-teknisen maailmankuvan metafysiikka – kaikki hallinnassa

Mitä kuoleman opettama viisaus voisi olla?

- Minulle?
- Meille?
- Yhteiskunnallemme ja kulttuurillemme?
- Globaalille taloudelle?

Kuoleman kysymykset minulle?

- Mihin olen elämäni, minulle annetun ja uskotun ainutkertaisen ajan käyttänyt?
- Minkä jäljen jätän niihin ihmisiin, jotka elämä on asettanut rinnalleni?
- Entä maailmaan, jonka keskellä lapseni ja lastenlapseni elävät?
- Ei raha, ei valta, ei asema – kuolema riisuu lopulta kaiken ja muuttaa arvojärjestyksemme kauttaaltaan
- Mitä minusta on tullut ihmisenä – toisille?
- ”ikuinen nuoruus, terveys, kauneus” katoavat, mutta ”rakkaus ei koskaan katoa”.

Itselle eletty elämä ei ole viisas elämä, se on tuhoisaa itseensä käpertymistä

Kuoleman kuolema - rajallisuuteen myöntyminen

- Kristillinen erityispiirre? Ristillä - rajallisuuden hetkellä Jeesus tietää kuolevansa, kokee olevansa hylätty ja silti epätoivossaan huutaa Jumalan puoleen: "Jumalani, Jumalani miksi minut hylkäsit?"
- Epätoivon huuto, joka on silti Jumalalle osoitettu - epätoivo ja toivo yhdessä
- Kuoleman kauhun keskellä luottamus, että joku on, joka kuulee, joku, jonka käsiin voin antaa henkeni - Jeesus hyväksyy rajallisuutensa ja kuolevaisuutensa
- Kuolemalle kuoleminen – kuolema epätoivoisesta elämästä kiinni pitämiselle, kuoleman pelolle, kaikelle oman rajallisuuden kompensoinnille ja vapautuminen itsestä kohti lähimmäistä ja maailmaa
- Ateistin "Rakkauden viisaus" – metafysiikan ja uskonnon illuusioista vapautetun humanismin mallina ja täysi-ikäisen tapana elää ja rakastaa (Luc Ferry) – Ero sen ja kristinuskon välillä?

Kapinoiva ihminen

- Ihmisen osa on rajallisuus
- Jo Raamatun alkumyytit tuovat esiin, miten vaikeaa ihmisen on suostua olemaan ”vain” ihminen
- Hyvän ja pahan tiedon puu: ”Mutta Jumala tietää, että niin pian kuin te syötte siitä, teidän silmänne avautuvat ja teistä tulee Jumalan kaltaisia...”
1 Mooses 3, 5 (vrt von Wright, Ajatus ja julistus, Enqvist, Valo ja varjo)
- Baabelin torni
- Ihmisen hybris, itseriittoinen ylpeys ja ylimielisyys, kaiken hallinta
- ”Tieto on valtaa” - Francis Bacon
- ihminen ”luonnon herra ja omistaja” - Rene Descartes

Jumala on kuollut

- Kun Jumala kuoli tieteen voittokulun myötä, myös aika ahtautui
- Toivon ja avoimen tulevaisuuden horisontti leikkautui
- Tämä elämä on kaikki – koko elämä
- Minun/Meidän on revittävä tästä elämästä kaikki irti, koska mitään muuta elämää ei ole eikä minulle anneta
- Sen on annettava ja oltava minulle kaikki, jokaisen tavoitteen ja tarpeen tyydytys, elämäni koko mieli ja merkitys, vastaus kaikkiin kysymyksiini ja elämänjanooni
- Rajattomuudessaan ylisuuri haaste tälle elämälle?

Lopputulos - faustinen ihminen ja kulttuuri?

- "Hän uneksi saavansa Jumalan voimat. Luontoa hän tahtoi hallita ajatuksin ja teoin, taikoa maailman mielihalujensa mukaiseksi. Todellisuuden käsitteellinen haltuunotto ei enää riittänyt. Todellisuus tuli vallata havainnollisesti. Faustista tuli ihmiskunnan symboli."
- "Faustisuuden me havaitsemme kaikkialla, tieteessä, taiteessa ja muilla kulttuurin alueilla kuten talouselämässä: pyrkimyksenä kieltää, kiertää ja kumota kaikki rajat, kirvoittaa kaikki kahleet matkalla kuviteltuun vapauteen. Faustinen ihminen haluaa vallata sekä makro- että mikrokosmoksen, mutta hänestä ei ole epäilemään, kyseenalastamaan eikä myöskään tieteellisesti tutkimaan omaa saatanallista draiviaan."
- "Länsimaisen faustisen kulttuurin päämäärä on vallata kokonaan biosfääri eli luonto. Teknosfääri koettaa nielaista loputkin biosfääristä. Tähän teknosfäärin intressiin kuuluu se, että viimeisetkin taskut kuten Amazonin sademetsät tyhjennetään. Ihmisen metafyyminen ahneus tulee tässä esiin..." J. Sarsila

Ihminen matkalla Jumalaksi Jumalan tilalle

- ”Nyt kolmannen kristillisen vuosituhannen alkaessa, elämme kolmatta maailmanaikaa. Nykypäivänä Jumala ei enää toimi tässä maailmassa- Suurelle osalle länsimaisista ihmisistä Hän ei ole elävä. Maailma nähdään yksinomaan tieteen ja teknologian silmälasien läpi, ja Jumala on kuin heikko valo, joka paistaa kaukaisuudessa” (Kari Enqvist)
- Ihminen Jumalan jalanjäljissä uutena Luojana ja Jumalana tieteellis-teknis-taloudellisen rationaliteetin myötä?
- Onko meistä jumaliksi? Vai olemmeko kosmisen yksinäisyyden keskellä harhailevia ”kadonneita lampaita”?
- Korreloiko maailmankaikkeuden autius sisimpämme tyhjyyden kanssa?

Profeetan näky – hullu ihminen

- ”Minne Jumala on joutunut? Hän huusi. Minä sanon sen teille! Me olemme tappaneet hänet- te ja minä. Me kaikki olemme hänen murhaajiaan. Mutta miten olemme sen tehneet? Kuinka olemme kyenneet juomaan meren kuiviin? Kuka antoi meille sienen, jolla pyyhimme pois koko taivaanrannan? Mitä teimmekään, kun irrotimme kahleen, joka sitoo tätä Maata sen aurinkoon? Minne se nyt on menossa? Minne olemme menossa me? ...Emmekö harhaile äärettömässä olemattomuudessa? Eikö kasvoihimme tunnu huokuvan tyhjä avaruus? Eikö ole kylmempää kuin ennen?... Jumala on kuollut! Jumala pysyy kuolleen! Ja me olemme surmanneet hänet.”
(Nietzsche jatk.)

Ihmisen perimmäinen kysymys

- ”Kuinka me lohduttaudumme, me kaikkien murhaajien murhaajat? Pyhin ja mahtavin, mitä maailma on tähän saakka omistanut, on vuodattanut verensä kuiviin meidän veitsiemme alla – kuka pyyhkii meistä tämän veren? Millä vedellä voimme pestä itsemme puhtaiksi? Mitä sovintojuhlia, mitä pyhiä kisoja meidän täytyy keksiä? ...Eikö tämän teon suuruus ole liian suuri meille? Eikö meidän itsemme täydy tulla jumaliksi, vaan näyttääksemme heidän arvoisiltaan?”
”Muuttumattomana ja kammottavana lähestyy kysymys: kuinka koko maailmasta voidaan kantaa vastuu?”

(Friedrich Nietzsche, Iloinen tiede, 125 Hullu ihminen)

Uusi kolmiyhteys – tiede, tekniikka, talous

- Korkein jumalamme, jolla on kaikki hallinnassa?
- Ei epäilystäkään – me kaikki olemme saaneet tältä jumalalta paljon hyvää!
- Mutta saako tätä jumalaa epäillä? Saako sen tekojen seurauksia kysellä, sen oikeutta kyseenalaistaa, sen rajoja hahmottaa?
- Milloin tieteen, tekniikan ja talouden kolmiyhteys muuttui tuhoisaksi? Ihmisen valta – ihmisen vastuu
- ”Galileo Galileista johtaa viivasuora linja ydinpommiin” – ”fysiikka oppi tuntemaan synnin...” Karl Friedrich von Weizsäcker
- Mihin me olemme tulleet, mitä maailmalle on tapahtunut?

Griinpiissin miehiä perskutarallaa...(Aake Kalliala)

”Kiertotalous on Suomelle elinehto. Luonnonvarojen ylikulutusta on pakko vähentää, meillä ei ole mitään mahdollisuutta jatkaa nykyiseen malliin...Muutos ulottuu kaikille yhteiskunnan aloille: talouteen, kulutukseen, koulutukseen, hallintoon. Tarvitaan valtava systeemitason muutos.” Vuorineuvos Reijo Karhinen HS 13.1.2021

”Viime vuoden syyskuussa...kuvasin ilmastonmuutosta vaaraksi koko ihmiskunnan olemassaololle. Minulla ei ole syytä muuttaa arviotani.

”Meillä kaikilla on rooli tässä työssä yksilöinä, kaupunkeina, valtioina.”

Presidentti Sauli Niinistö, Lahti -Euroopan ympäristöpääkaupunki avajaispuhe 15.1.2021

”Maapallo on tulella...Tarvitsemme hallitun vallankumouksen”

Akateemikko Markku Kulmala, HY, Sofia Forum Suomi, 2019

Olemme sodassa tulevaisuuttamme vastaan

- Ilmastonmuutos ei ole minkään Jumalan tahtoma maailmanloppu, se on ihmisen tahtoma ja toteuttama ”maailmanloppu”
- Ei, miksi Jumala sallii, vaan miksi ihminen, teisti tai ateisti, sinä ja minä, me sallimme?
- Mihin, minkälaiseen elämään ihminen ja ihmiskunta on tämän edessä kutsuttu?
- ”Olen elämää, joka tahtoo elää, keskellä elämää, joka tahtoo elää” (Albert Schweizer)

”Rakasta lähimmäistäsi ja tätä maailmaa niin kuin itseäsi” (J. Moltmann)

Vastuu maailmasta, sen elämän tulevaisuudesta ja rikkaudesta ei ole enää erotettavissa ihmisoikeuksista, vastuustamme ihmiskunnan tulevaisuudesta

Kuka kärsii eniten, jos ”maailma on tulella”, ”sodassa tulevaisuuttaan vastaan”, ”hukkumassa” ?

Kaikki kärsivät, mutta köyhimmät ja haavoittuvimmat ihmiset ja kansat sekä tulevat sukupolvet kärsivät kaikkein eniten

Ilmastonmuutos koskettaa kaikkein julmimmin köyhimpiä maita

Seuraukset ovat joka suhteessa epäinhimillisiä!

Tekomme, elämäntapamme ja totuus?

- Ilmaston muutos, maailmamme ekologinen murros on vastuun, rakkauden ja ihmisyyden syvin haaste tällä hetkellä
- Ilman toivoa ja luottamusta ja niiden ohjaamaa toimintaa emme selviä
- Ole toivon kantaja – ole rohkea ja rohkaise muita!
- Jokaisen ihmisen, jokaisen poliitikon, jokaisen kasvattajan vastuu – siis myös setlementti liikkeen - vastuu (vrt. setlementtiliikkeen arvot)
- Pysy totuudessa – älä usko valheita äläkä niiden levittäjiä!
- Uskalla uutta - uudista tapasi elää ja näytä mallia!

Transformaatio – kaikki uusiksi?

- Tuhon kulttuurimme eli tapamme elää ja ajatella syvän ja välttämättömän muutoksen edessä
- Hyvä ja menestyksekäs elämä = omistaa enemmän
- Maapallon hyvä ja menestyksekäs elämä, sen tulevaisuus = omistaa vähemmän, jakaa oikeudenmukaisemmin, uskaltaa ja suostua rajallisuuteen
- Yhteiskunnan jatkuvan nopeutumisen – tehostumisen - tilalle hidastuminen
- Missä toivomme? Avautuuko ihmisen todellinen vastuullisuus vasta kun hän kohtaa ja ymmärtää ajallisen rajallisuuden?

